

padě doktrín proporcionality a vyvažování je na tuto skutečnost poukazováno i ze strany některých představitelů americké právní vědy a praxe.¹⁰

Při představování vývoje principu proporcionality v Německu by mohl být ze strany autorů více reflektován fakt, že v minulosti existovalo v Německu několik paralelně se rozvíjejících doktrín usilujících o řešení kolize základních práv a veřejných zájmů – např. princip praktické konkordance (*praktische Konkordanz*) v díle K. Hesseho, zákazu nadměrného zásahu (*Übermaßverbot*) u P. Lercheho anebo rozpracování techniky poměřování (*Ermessen*) R. von Kraussem. Přestože se princip proporcionality nakonec prosadil jako metoda řešení kolizí základních práv, výše zmíněné alternativní metody byly do určité míry do argumentačního schématu principu proporcionality zakomponovány.¹¹

Řadě mnohdy mimořádně zajímavých argumentů představených v knize by podle mého názoru slušelo určité rozvedení, za vše uvedu příklad autory ostře nastaveného kontrastu mezi horizontálním působením základních práv v Německu a odmítnutím této doktríny v USA.¹² Podle mého názoru by závěry případu *Shelley v. Kramer*¹³ mohly být poněkud rozvinuty, protože se ve svém důsledku působení lidských práv v soukromoprávních vztazích dotýkají, přestože je toto působení založeno na zcela odlišných základech než v německé ústavní teorii.

Tato recenze vznikla v rámci grantového projektu Grantové agentury České republiky č. P408/12/1255 s názvem „Klíčové pojmy ústavní teorie v čase paradigmatických změn“.

JUDr. Pavel Ondřejek, Ph.D.

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Stalford Helen. Children and the European Union. Rights, Welfare and Accountability. Oxford: Hart Publishing, 2012, xxv + 252 s.

V roce 2012 vyšla v Hart Publishing kniha Helen Stalford nazvaná *Children and the European Union*. Autorka tímto dílem navazuje na svou dosavadní práci, získané teoretické i praktické poznatky,¹ a předkládá ucelený přehled komunitární úpravy v několika oblastech, jež se dotýkají práv dítěte. Již v tomto směru se jedná o publikaci ojedinělou, výjimečnou svým obsahem i zpracováním.

Kniha obsahuje věcný rejstřík, seznam použité literatury, přehled souvisejících pramenů práva, jež jsou systematicky uspořádané podle původu, a přehled související judikatury Soudního dvora EU, respektive dříve Evropského soudního dvora, Evropského soudu pro lidská práva a judikatury soudů Spojeného království, jež čtenář může využít k dalšímu, podrobnějšímu studiu dané problematiky.

¹⁰ BREYER, Stephen. *Making Our Democracy Work. A Judge's View*. New York: Alfred A. Knopf, 2010, s. 166 nn., kde komentuje svůj dissent k případu *District of Columbia v. Dick Anthony Heller*, 554 U.S.S.C. 570 (2008). Ke kritice aplikování částí principu proporcionality v americké soudní praxi viz: JACKSON, Vicki. Being Proportional about Proportionality. Review on The Ultimate Rule of Law by David Beatty. *Constitutional Commentary*. 2004, roč. 21, s. 803–859.

¹¹ O rozpracování tohoto tématu jsem se pokusil v článku: Zrod a utváření principu proporcionality v poválečném německém ústavním právu, který bude publikován v časopisu AUC-I.

¹² COHEN-ELIYA, Moshe – PORAT, Iddo. *Proportionality and Constitutional Culture*, s. 62.

¹³ *Shelley v. Kramer*, 334 U.S.S.C. 1 (1948).

¹ Srov. informace dostupné z: <http://www.liv.ac.uk/law/staff/helen-stalford/>, (cit. ke dni 10. 1. 2013).

Cílem autorky je, podle vlastního vymezení v úvodní části publikace, zkoumat rozsah, v němž právo a politika Evropské unie „zasahuje do života dětí“. Autorka si přitom uvědomuje, že samotná definice pojmu „dítě“ je problematická, neboť taková definice není obsažena v primárním či sekundárním právu, a ani v judikatuře Evropského soudního dvora.

Autorka popisuje důvody, které vedly k tomu, aby Evropská unie rozšířila sféru svého zájmu též o úpravu práv dítěte, uvádí zde souvislost mezi historickým vývojem Evropských společností, zejména rostoucí migrací obyvatel spojenou s volným pohybem osob, zboží a služeb, a potřebou reflektovat tento vývoj též v oblasti rodinného práva, zde především práv dítěte. Klade si přitom otázku, jakou má komunitární právo „přidanou hodnotu“, tedy co komunitární úprava přináší v oblasti práv dítěte nad rámec doposud uzavřených mezinárodních smluv. Zvláštní pozornost přitom věnuje autorka principu nejlepšího zájmu dítěte a jeho uplatnění v komunitárním právu.

Kniha je systematicky členěna do osmi kapitol, které jsou rovnoměrně rozvrženy a logicky na sebe navazují. Jednotlivé kapitoly jsou dále členěny do podkapitol, jež se věnují dílčím otázkám, zejména jednotlivým pramenům práva, jež danou oblast upravují, a jejich vzájemnému vztahu. Autorka zvolila strukturu, která podle jejího názoru „umožňuje komplexní a kritickou analýzu povahy, rámce a hodnoty komunitárních opatření ve vztahu k dětem“.

První dvě kapitoly jsou zaměřeny obecněji. Zabývají se vývojem úpravy práv dítěte a věnují se též rozlišení, které otázky by měly být upraveny na komunitární úrovni a které otázky je naopak vhodnější přenechat k úpravě na úrovni národní (vnitrostátní). Podle názoru autorky jsou k přijetí jednotné komunitární úpravy vhodné například otázky imigračního práva, volného pohybu zboží, služeb a osob, obchodování s dětmi a rodičovské únosy dítěte, a to s ohledem na nezbytnost zabránění jevu označovanému jako „*forum shopping*“, tedy snaze profitovat ze založení příslušnosti soudu státu, u něhož lze – z pohledu účastníka – očekávat příznivější rozhodnutí ve věci. Dále se autorka zaměřuje na kontext, v němž došlo k rozvoji právní úpravy práv dítěte na komunitární úrovni.

Následující kapitoly, představující stěžejní část práce, jsou zaměřeny na dílčí oblasti, v nichž komunitární právo upravuje práva dítěte: migrace, rodičovské únosy, péče o dítě a styk s dítětem, výživné, rodinná mediace, vzdělávání a ochrana dítěte. Zejména tato část práce si zaslouží hlubšího studia nejenom s ohledem na svůj teoretický obsah, ale též pro rozbor judikatury a praktické poznatky, jež v nich autorka reflektuje.

V závěru jednotlivých kapitol, a též v závěru celé publikace, autorka předkládá své úvahy o předpokládaném dalším vývoji v dané oblasti. Domnívá se, že v současné době komunitární úprava tenduje k zahrnutí ochrany práv dítěte obsažené v mezinárodních smlouvách, a předpokládá, že komunitární úprava bude usilovat o právní regulaci v oblasti ochrany práv dítěte mnohem silněji než dosud. Zároveň však uvádí tři základní limity, které podle jejího názoru mohou ohrozit smysluplnost komunitární regulace práv dítěte: v první řadě je podle autorky nesprávná samotná konceptualizace práv dítěte ze strany Evropské unie, dále podle jejího názoru Evropská unie postrádá přesvědčení o vlastním významu ve vztahu k úpravě práv dítěte, a konečně, institucionální, politické a procedurální mechanismy Evropské unie jsou podle autorky stále nedostatečně přizpůsobitelné právům dítěte. I přesto však autorka zastává – podle svých slov – „optimistický“ pohled na budoucnost právní úpravy práv dítěte na komunitární úrovni, když vyslovuje přání, aby se komunitární úprava i nadále zaměřovala na „rozvoj a prosazování“ práv dítěte.

Zvláštní pozornost věnuje autorka otázce, jak lze dosáhnout toho, aby právem garantovaná práva dítěte byla skutečně realizována, jaké mechanismy je k tomu nezbytné zajistit – a to nejen na komunitární úrovni, ale všeobecně. Stávající formální či neformální mechanismy, instituce typu evropského ombudsmana nebo Soudního dvora Evropské unie, jsou podle jejího

názoru dětem obtížně přístupné s ohledem na časovou, finanční a informační náročnost. Autorka proto zdůrazňuje význam nejenom Evropské unie jako celku, ale především jednotlivých členských států, protože právě ty by podle jejího názoru na vnitrostátní úrovni měly zajistit implementaci a aplikaci komunitárního práva, a dovozuje jejich odpovědnost za řádnou implementaci komunitární úpravy.

Je třeba kladně hodnotit vnitřní konzistentnost a přehlednou strukturu knihy, jež čtenářům usnadňuje orientaci v textu, a používání srozumitelného jazyka, což čtenáři umožňuje plnou koncentraci na obsah díla. Ocenit je nutno rovněž skutečnost, že autorka publikaci nepojala pouze jako oslavu pozitiv, která s sebou komunitární úprava přináší, ale pokouší se o poměrně kritický pohled na danou problematiku. Například již na s. 11, když připouští, že Evropská unie má jen omezenou zkušenost a pohled na to, jak by měla být práva dítěte formulována, realizována a dodržována, či na s. 223, kde uvádí limity, jež mohou podle jejího názoru ohrozit smysluplnost komunitární úpravy práv dítěte (k tomu podrobněji shora).

Monografie H. Stalford je svou tematikou, obsahem i pojetím publikací výjimečnou. Pro porozumění nevyžaduje nezbytně hlubší předchozí znalosti, a lze ji proto doporučit nejen familiářům, ale též studentům jiných oborů než práva a širší odborné veřejnosti.

JUDr. Monika Schön
Právnická fakulta Masarykovy univerzity
Nejvyšší soud

**Funta Rastislav – Nebeský Štefan – Juriš Filip. Právo európskej únie.
Brno: Tribun EU, 2014, 546 s.**

V týchto dňoch sa dostala na knižný trh publikácia *Právo Európskej únie* od mladého autorského kolektívu pod vedením JUDr. Rastislava Funtu, Ph.D., LL.M. a jeho dvoch kolegov JUDr. Štefana Nebeského, Ph.D., M.E.S. a Mgr. Filipa Juriša. Hoci ide o mladý autorský kolektív, treba podotknúť, že je skúsený. Vedúci autor získal okrem teoretických skúseností i praktické odborné skúsenosti pôsobením v nemeckom mediálnom koncerne Bartelsmann, talianskej konzultingovej spoločnosti, medzinárodnej IT spoločnosti, spoluprácou s College of Europe/Európska komisia, publikačnou a prednášateľskou činnosťou a aktivitami v oblasti politického lobingu. Ďalší spoluautor pôsobí na právnom oddelení Európskeho orgánu pre bankovníctvo v Londýne a tretí spoluautor v súčasnosti pôsobí v oblasti právneho poradenstva so zameraním na M&A a transakčné poradenstvo.

Je samozrejmostou, že právny poriadok vytvorený Európskou úniou je dnes už pevnou súčasťou našej politickej a spoločenskej reality. Na základe zmlúv Európskej únie sa každý rok prijímajú tisíce rozhodnutí, ktoré rozhodujúcim spôsobom spoluvytvárajú realitu ovplyvňujúcu členské štáty Európskej únie a jej občanov. Občania jednotlivých štátov už dávno prestali byť len občanmi svojej krajiny, svojho mesta alebo obce, ale stali sa zároveň občanmi Únie. I z tohto dôvodu je veľmi dôležité, aby boli informovaní o právnom poriadku, ktorý im každodenne ovplyvňuje ich život. Štruktúra EÚ a jej právneho poriadku nie je však občanom ľahko zrozumiteľná. Často je to spôsobené i znením samotných zmlúv, ktoré sú často neprehľadné a ťažko pochopiteľné. Dôležitým faktorom je nezvyčajnosť mnohých pojmov, ktorými sa zmluvy snažia reagovať na nové skutočnosti. Z toho dôvodu ide o ďalší pokus autorov o objasnenie štruktúry EÚ a nosných pilierov európskeho právneho poriadku, čo má prispieť k lepšiemu pochopeniu odstránenia deficitu u občanov EÚ.